

Reprezentacija islamističkog terorizma u hrvatskim medijima

Kalinić, Antea

Master's thesis / Diplomski rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:649384>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-10**

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
University of Zagreb
Faculty of Humanities
and Social Sciences

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FILOZOFSKI FAKULTET U ZAGREBU
ODSJEK ZA SOCIOLOGIJU
DIPLOMSKI RAD

REPREZENTACIJA ISLAMISTIČKOG TERORIZMA U HRVATSKIM MEDIJIMA

Studentica: Antea Kalinić

Mentorica: doc. dr. sc. Danijela Lucić

Mjesto i datum: Zagreb, kolovoz 2022.

Sadržaj

1. Uvod.....	2
2. Svrha i cilj rada	3
3. Teorijsko konceptualni okvir rada	4
a) Socijalni konstruktivizam	5
b) Teorija diskursa	8
c) Mediji i terorizam	11
4. Metodologija istraživanja – kvalitativna analiza sadržaja.....	13
5. Rezultati i interpretacija	20
a) Proizvodnja znanja i moći	27
b) Proizvodnja identiteta	31
c) „Slike svijeta ili stvarnosti”	32
6. Zaključak	34
7. Literatura i izvori podataka	37
8. Prilozi	39

1. Uvod

Medijske poruke su u fokusu istraživača humanističkih i društvenih znanosti dugi niz godina.

To nije iznenađujuće s obzirom na političke, ekonomske, kulturne, ali i mnoge druge događaje, koji kroz načine na koji ih mediji oblikuju, utječu na naše živote jer izlaganje različitim vijestima i medijskim prezentacijama vijesti utječe na stavove ljudi prema događajima u svijetu koji ih uključuju. S druge strane, izvještaji o terorizmu i terorističkim napadima uvijek su privlačili posebnu pažnju tiskanih, ali i elektroničkih medija. Nije iznenađujuće što medije privlači tema terorizma. Mediji, ispunjavajući svoju demokratsku ulogu imaju obavezu davanja prostora terorizmu kako bi javnost znala o događajima koji ih okružuju. S druge strane, terorizam je „roba koja se dobro prodaje“ onima direktno uključenima, ali i onima koji se nalaze van fokusa terorističkih napada.

Govoreći o islamističkom terorizmu, Richard Jackson navodi da je jedna od važnijih posljedica napada koji se dogodio 11. rujna 2001. izrazito brza transformacija sigurnosnih prioriteta zapadnih država i mnogih internacionalnih organizacija jer je tim napadom terorizam postavljen na pijedestal sigurnosnih problema većine zemalja razvijenog svijeta. Napad 11. rujna zaista jest bio prekretnica postavljanja sigurnosnih prioriteta, no smatramo važnim, barem s jedne strane i u nekoj mjeri, naglasiti i važnost pojave organizacije Islamska država i njezinog fokusiranja na internacionalno terorističko djelovanje koje počinje 2014. godine. Pojava Islamske države prouzrokovala je novi val promjena i pooštavanja sigurnosnih mjera, antiterorističkih zakona, stvaranja novih agencija, strategija, programa, inicijativa i mjera usmjerenih na uništavanje ili suzbijanje terorizma. Zahvaljujući tome, suvremeni diskurs terorizma se u medijima predstavlja kao da se tiče isključivo ideje islamističkog terorizma, termina koji dolazi sa setom vlastitih pretpostavki i ugrađenih kulturno-političkih narativa.

Odnos medija i terorizma, posebno medijskog sadržaja o terorizmu česta je tema znanstvenih radova te se može istraživati i sagledavati iz različitih perspektiva. Analiziranje poruka koje mediji prenose o terorizmu najčešće se vrši korištenjem teorije diskursa (i analize diskursa) ali smatramo da se prilikom navedenog često propušta koristiti neke od klasičnih društvenih teorija. Navedena je pretpostavka ovaj rad usmjerila u područje socijalnog konstruktivizma koji se za analiziranje

odabranog fenomena kombinira s dijelovima teorije diskursa prilikom interpretacije nalaza provedene analize.

Rad čini nekoliko cjelina. Prva se odnosi na teorijsko konceptualni okvir koji je ključan za razumijevanje koncepata i principa kojima se koristimo u radu kao i odnosa medija i terorizma koji se analizira. Ovaj je dio podijeljen na tri dijela od kojih se prvi bavi prikazom aspekata socijalnog konstruktivizma kojima se koristimo i koji se primjenjuju na određene aspekte, ne samo odnosa medija i terorizma, nego i same analize sadržaja, drugi dio koji se odnosi na teorijsku diskursa i elemente iz teorije koji će se koristiti u radu i treći dio koji se bavi objašnjavanjem simbiotske veze medija i terorizma i aspektima analize medija koji su uključeni u analizu a shvaćaju socijalno konstruktivistički. Drugi dio rada je metodološki i odnosi se na kvalitativnu analizu sadržaja. Ovaj dio rada započinje predstavljanjem i objašnjavanjem parametara koji su se koristili pri provedbi analize sadržaja. Nadalje se govori o tipu kvalitativne analize sadržaja koja je primijenjena, odnosno o sumativnoj analizi sadržaja te njezinim principima i prednostima. Na kraju metodološkog dijela rada prikazana je korištena matrica analiza sadržaja.

Posljednji dio rada se bavi predstavljanjem rezultata istraživanja i njihovom interpretacijom. Prvi dio interpretacije rezultata odnosi se na rezultate kvantifikacije nalaza svih kategorija, slijedi interpretacija rezultata prvo deduktivnih a potom i induktivnih kategorija prilikom čega su posebno izdvojene tri deduktivne kategorije čiji su nalazi prikazani zasebno. Navedeni način interpretacije rezultata odabran je kako bi se prikazalo korištenje pristupa socijalnog konstruktivizma i teorije diskursa. Prvo je prikazana proizvodnja znanja i moći, odnosno socijalno konstruktivistički pristup tim pojmovima a potom. Slijedi proizvodnja identiteta koja je većinski interpretirana korištenjem teorije diskursa. Finalno je prikazana kategorija naziva klasifikacije svijeta ili stvarnosti kao kategorija u kojoj je interpretacija izvršena kombiniranjem dviju spomenutih teorija.

2. Svrha i cilj rada

U ovome je radu fokus stavljen na odnos medija i terorizma te na analizu navedenog odnosa putem kvalitativne analize sadržaj. Prvi dio rada se bavi nekim pristupima teorije socijalnog

konstruktivizma, teorijom diskursa i odnosom medija i terorizma dok je drugi dio rada, onaj metodološki, posvećen provedbi i interpretaciji rezultata provedene analize.

Svrha rada je analiza sadržaja medijskih napisa o fenomenu islamističkog terorizma u hrvatskim medijima. Relevantnost teme rada proizlazi iz činjenice da se terorizam postavlja kao jedan od najvažnijih sigurnosnih problema u akademskom, političkom i medijskom diskursu modernog doba, dok su s druge strane mediji koji se razumijevaju kao poveznica modernog društva jer ljudima služe kao primarni izvori informacija o događajima u svijetu. Drugim riječima, mediji kao generalni javni izvor informacija o terorizmu predstavljaju ključ za razumijevanje onoga što terorizam čini terorizmom.

Cilj ovoga rada stoga jest analizirati medijske napise o fenomenu islamističkog terorizma u trima analiziranim hrvatskim medijima tijekom 2015. Godine na način da se izdvoje i opišu središnji termini, pretpostavke, oznake i narativi¹ koji postoje o analiziranom fenomenu jer se pretpostavlja da se navedeno reflektira na političke i normativne posljedice jezične proizvodnje, proizvodnje znanja o islamističkom terorizmu, proizvodnje identiteta uključenih u fenomen i klasifikacije svijeta i stvarnosti koje nastaju na temelju navedenog.

3. Teorijsko konceptualni okvir rada

Teorije kojima se koristimo prilikom interpretacija rezultata analize sadržaja obuhvaćaju teoriju socijalnog konstruktivizma i teoriju diskursa.

Socijalni konstruktivizam odabran je zbog usredotočenosti na rješavanje problema teorijskim, a ne nužno metodološkim ili filozofskim putem i jer naglašava da društveni svijet kao takav nije zadan, ne postoji „tamo negdje“, nije izvanjski i neovisan o našem, ljudskom djelovanju.

Slijedeći navedenu vodilju pravca, pretpostavlja se da je razumijevanje fenomena koji se analizira, skupa s percepcijom o istome, primjer socijalne konstrukcije uvjetovane medijskim reprezentacijama koje čine fenomen društveno konstruiranim problemom jer kontekstualiziraju određeni proces definiranja (Albayrak, 2015). Za analizu fenomena najvažniji konstruktivistički

¹ Pojam termina odnosi se na riječi koje se najčešće koriste prilikom govorenja o analiziranome fenomenu, pretpostavke se odnose na društveno uvriježen interakcijski okvir na temelju kojeg se izvodi zaključak o spomenutom fenomenu, oznake se odnose na termine putem kojih se upućuje, prepoznava, objašnjava ili upućuje na fenomen ili njegove karakteristike a narativi označavaju prikazivanje povezanih iskustava ili događaja koje se predstavljaju nizovima napisanih riječi i rečenica.

pojmovi jesu znanje i moć koji se shvaćaju kao društveno konstruirani i definirani, međusobno povezani i međuovisni. S druge strane, koncepti koji se koriste u radu a odnose se na vezu terorizma i medija također pretpostavljaju postojanje oblika društvene konstrukcije. Na tragu toga, terorizam shvaćamo kao društveni konstrukt jer istovremeno predstavlja interpretaciju događaja i posljedica događaja iz čega proizlazi da definicija terorizma ovisi o konstituciji države, pojedinca, konteksta, kulture i uključenih resursa (Krishnaswamy, 2012.). Vijesti, medijska izvješća, reprezentacije i druge vrste napisa također predstavljaju oblik konstrukcije priče ili narativa.

Teorija diskursa se pojavila sedamdesetih godina prošlog stoljeća u Francuskoj kao pokušaj integracije centralnih lingvističkih i hermeneutičkih uvida s ključnim idejama socijalnih i političkih znanosti. Njezin nastanak je bio potaknut i sve većim uviđanjem ispreplitanja jezika i politike u procesima društvenih transformacija (Đurin, 2013). Istraživanja u kojima se teorija diskursa koristi najčešće se bave ideologijama, društvenim pokretima, političkim konstrukcijama društvenih fenomena, različitim oblicima hegemonijske borbe, kolektivnim djelovanjima, političkim institucijama, sigurnosnim politikama, državnim politikama ali i medijima i medijskim debatama. Primjena teorije diskursa na neki fenomen uvijek cilja otkrivanju mehanizama koji služe podržavanju određene istine i time omogućuju određenu percepciju stvarnosti, odnosno percepciju određene slike nekog fenomena. Smatramo da je korisno vršiti primjenu teorije socijalnog konstruktivizma i teorije diskursa na određeni fenomen jer se obje teorije u suštini bave reprezentacijama, bilo jezikom, znakovima, napisima ili simbolima, koji su zapravo društveni konstrukti. Osim toga, teorija diskursa se temelji na epistemološkim osnovama konstruktivizma (Halmi, 2004). U nastavku navodimo značajke za koje smatramo da ih navedene teorije dijele:

1. Kritičko stajalište prema spoznaji koja se uzima zdravo za gotovo
2. Skepticizam prema stajalištu da se opažanjem društvene stvarnosti dobivaju jednostavne i točne slike toga realiteta
3. Relativnost načina spoznaje društvene zbilje jer su povijesno i sociokulturno specifični

a) Socijalni konstruktivizam

„Ono što je istina s jedne strane Pirineja, pogreška je s druge.“

Nakon deskripcije teorijskog okvira ostaje detaljnije predstaviti pravac socijalnog konstruktivizma. O samome pravcu i teorijskim postavkama kojima se vodi napisane su brojne knjige, publikacije, članci i udžbenici pa iz tog razloga napominjemo da će pregled literature o pravcu u radu biti izostavljen. Umjesto povijesnog pregleda razvoja pravca odabrano je fokusiranje na aspekte znanja i moći za koje se pretpostavlja da su društveno konstruirani, a ujedno su i ključni za analizu i rezultate. Fokus na koncepte znanja i moći odabran je zbog njihove isprepletenosti i uloge koje imaju u medijskim reprezentacijama fenomena. Za objašnjenje korištenih koncepata najviše ćemo se koristiti postavkama djela Bergera i Luckmanna (1992) koje predstavlja kamen temeljac pristupa. Osim navedenog, za objašnjenje koncepta znanja koristit ćemo se i drugim uvidima iz sociologije znanja i pratiti autore poput Kellnera, Halmija, Belušića i Ogrese, Lakića ili Jacksona, dok se za objašnjenje odnosa moći najviše oslanjamo na Foucaulta i samu analizu.

Koncept znanja uključuje široki horizont onoga što se o nečemu zna, onoga što je poznato i samorazumljivo. Na tragu toga, autori odbacuju shvaćanje o postojanju bilo kakvih fenomena ili karakteristika fenomena koji su predodređeni, izvanjski i koji postoje u stvarnosti neovisno o ljudskoj volji. Tvrde da su sve ideje, norme, znanstvene teorije, predrasude i naučene prakse koje upravljaju svakodnevnim životom, pa čak i one koje se odnose na fiziološke rutine upravljane znanjem/znanjima koja cirkuliraju unutar određenog društva i koja se kristaliziraju u simboličkim sistemima, društvenim praksama ili prije svega u jeziku koji obavlja glavnu ulogu određivanja onoga što se o nečemu zna. U okviru socijalnog konstruktivizma, jezik je shvaćen kao konstruktivan.²

Jezik stvara i prenosi znanje, stoga je ključno objasniti konstrukciju jezika da bi se u potpunosti obuhvatila konstrukcija znanja. Znanje se gradi na temelju ranijih i postojećih lingvističkih izvora, odnosno gradi se na temelju jezika i lingvističkih formi koje nude izraze narativnih oblika i metafora te daju materijal iz kojeg se prikuplja određeni smisao i značenje. Različite vrste

² Bitno je napomenuti da pristup socijalnog konstruktivizma, onako kako ga u knjizi *Socijalna konstrukcija zbilje* predstavljaju autori Berger i Luckmann, proizlazi iz nekih uvida i od nekih autora koji se svrstavaju u disciplinu sociologije znanja. Sociologija znanja se smatra ključnom za nastanak njihovog djela jer se koriste mnogim postavkama i konceptima te discipline. Iz toga razloga u ovaj je rad uključena i literatura koja se djelomično bavi sociologijom znanja a većinom se odnosi na jezik i ulogu jezika u stvaranju znanja.

tekstova grade društvenu zbilju (Kellner, 2021). Jezik je u centru svih društvenih događanja i igra moćnu ulogu u društvenoj zbilji jer je stvaranje značenja proces oblikovan jezikom koji povratno oblikuje jezik (Durmišević, 2021). Drugim riječima, jezik nije samo odraz nekog društvenog procesa ili organizacije nego je ujedno njihov sastavni dio. Istovremeno se koristi za a) organiziranje, razumijevanje i iskazivanje percepcije okruženja i vlastite svijesti, b) komuniciranje, iskazivanje osjećaja i stavova i c) organiziranje tekstova te postizanje kohezije i koherentnosti iskaza. Jezik proizvodi značenja.

Što se tiče povezanosti jezika i teorije diskurs, Fairclough (1995) tvrdi da je diskurs uporaba jezika. shvaćena kao dio društvene prakse. Društvene prakse se razumijevaju kao djelovanja na temelju znanja ili zajedničke zalihe znanja za čiju je proizvodnju i reprodukciju ključan jezik. Znanje se definira kao izvjesnost da su neki fenomeni zbiljski i da posjeduju određene karakteristike i stoga se društva razlikuju s obzirom na ono što se u njima smatra sigurnim znanjem (Berger i Luckmann, 1992). U društvu je znanje *a priori* zadano individualnom iskustvu te mu nameće vlastiti poredak značenja koji može biti relativan s obzirom na posebnu društveno-povijesnu situaciju, ali se uvijek pojedincu doima kao prirodan način gledanja svijeta. Za razumijevanje svijeta svakodnevnog života ključno je znanje koje vodi ponašanje jer je svakodnevni život vrhovna zbilja koja je uređena i čiji su fenomeni sređeni u obrascima koji se doimaju stvarnima bez obzira na to kako se na njih gleda (Berger i Luckmann, 1992). Svakodnevni život se smatra vrhovnom zbiljom jer je njegovo postojanje osigurano zajedničkim jezikom koji povratno određuje zajedničko znanje.³ Jezik, koji se definira kao sistem glasovnih znakova, najvažniji je sistem ljudskog društva čija važnost postaje većom kada ga se uključi u proizvodnju zajedničkog znanja koje određuje načine na koje doživljavamo ljude, stvari ili situacije. Na tragu toga, znanje ne može biti isključivo teorijsko znanje već se znanje definira kao ono što se u određenom društvu prihvaća i podrazumijeva kao znanje. To je znanje na pred-teorijskom nivou, stvarna cjelina onoga što svatko zna o društvenom svijetu, oblik sklopa maksima, moralnih pouka, poslovičnih mudrosti, vrijednosti, vjerovanja, mitova i slično (Berger i Luckmann, 1992). Zajedničko znanje konstituira dinamiku vladanja, definira uloge koje treba

³ Autori Berger i Luckmann u djelu *Socijalna konstrukcija zbilje* (1992) objašnjavaju povezanost svakodnevnog života, korištenja jezika i zajedničke zalihe znanja na temelju situacija u kojima osoba sudjeluje „licem u lice“. U takvoj se situaciji osobu s kojom se dolazi u interakciju ili komunikaciju uvijek zahvaća putem određenog oblika tipizirane sheme. Unatoč tome što je takvom tipu interakcije veoma teško nametnuti krute obrasce, čak je i on u početku uokviren obrascem koji je onome koji sudjeluje u interakciji nametnut kao znanje putem jezika (vidi više na: str. 49).

igrati te kontrolira i predviđa ponašanje. Znanje je srce temeljne dijalektike društva jer ono programira kanale u kojima ispoljavanje proizvodi objektivan svijet. Znanje taj svijet objektivira kroz jezik i kognitivni aparat koji je baziran na jeziku te na taj način sređuje ono što se razumijeva kao zbilja (Berger i Luckmann, 1992).

U volji za znanjem kuca živo srce moći (Zeman, 1994). Shvaćanje moći i odnosa moći se za potrebe rada odmiče od realističkog shvaćanja pojma u Weberovom smislu te se vodimo Foucaultom koji navodi da je moć u samoj srži postojanja društva te da su strategije moći imanentne volji za znanjem. Osim toga, navodi da je moć krvotok zbilje za čije razumijevanje je nužno dobiti uvid u strukturalne uvjete znanja, odnosno spoznajne konstelacije koje imaju rang paradigmi (Foucault, 2013). Ističe da znanje i moć nisu strani jedno drugome, oni u povijesti djeluju tako da se međusobno obogaćuju i oploduju što ne znači da se jedno definira drugim ili da se jedno svodi na drugo. Valja imati na umu da se moć i znanje međusobno izravno impliciraju, da odnosa moći nema bez odgovarajućeg oblikovanja stanovitog polja znanja, niti ima znanja koje ne bi pretpostavljalo i istodobno konstituiralo odnose moći. Nije riječ o tome da djelovanje subjekta proizvodi za moć korisno ili nepoćudno znanje. Riječ je o tome da moć-znanje, procesi i borbe koje ga prožimaju i tvore, determiniraju oblike i moguća područja spoznaje (Foucault, 2013). Finalno, Foucaultova definicija moći koja je primjenjiva na analizu provedenu u radu, ali i koja podrazumijeva premisu socijalnog konstruktivizma jest nominalistička definicija koja moći pridaje relacijski karakter. Moć nije institucija i nije struktura, ona nije stanovita sposobnost kojom su neki obdareni; ona je naziv što se pridaje nekoj složenoj strategijskoj situaciji u nekom društvu. Moć je pokretno polje odnosa snaga koje neprestano dovode do stanja moći, ovisno o tome što je društvu u danom trenutku imperativno (znanje) (Foucault, 2013).

b) Teorija diskursa

“Diskurs nije život; njegovo vrijeme nije tvoje vrijeme; u njemu se nećete pomiriti sa smrću; možda ste ubili Boga pod težinom svega što ste rekli; ali nemoj misliti da ćeš sa svim tim što govoriš napraviti čovjeka koji će živjeti duže od njega.”

Pojam diskursa najčešće se definira kao skup praksi (govornih i drugih) koje sistemski oblikuju ono o čemu govore (Đurin, 2013) prilikom čega su ideje, mišljenja, koncepti, načini razmišljanja i ponašanja koji su oblikovani u određenom kontekstu ujedno i sastavnice jedne diskurzivne strukture koja posljedično stvara određenu realnost. Koncept diskursa je uveo Foucault (1969) u svojoj knjizi *Arheologija znanja* kako bi njime naznačio povijesnu pojavu zajedničkih pravilnosti u iskaznim radnjama koje su empirijski odvojene u vremenu i u društvenom prostoru (Foucault prema Kellner, 2021). Fairclough pak promatra diskurs šire od isključivo jezične upotrebe tvrdeći da je diskurs zapravo upotreba jezika shvaćena kao dio društvene prakse (Fairclough, 1995).

Ipak, kako bi se obuhvatila važnost koju diskurs ima za sociološku znanost, potrebno je obratiti pažnju na neka polazišta teorije diskursa. Kada govori o teoriji diskursa, Đurin (2013) navodi tri generacije teorije. Prva generacija shvaća diskurs u okvirima lingvistike prilikom čega se ističe važnost mitova. Autorica ističe Althussera koji govori o reprodukciji mitova na mjestima ideoloških aparata države koji podrazumijevaju školu, crkvu, obitelj i medije pa su diskursi koje takve institucije proizvode posebno sociološki zanimljivi. Druga generacija odbacuje reduciranje diskursa samo na izgovoreni ili pisani tekst te definiciju proširuje uključujući u diskurs opsežan set društvenih praksi. Bitna je za sociologiju jer uvjetuje uključivanje odnosa moći tvrdeći da je stvarnost uvjetovana takvim odnosima koje je moguće analizirati i rekonstruirati analizom diskursa prema proširenoj definiciji da bi se ponudio odgovor na pitanje kako je društvena stvarnost konstruirana. Finalno, treća generacija još više proširuje pojam diskursa tako da on pokriva sve društvene fenomene te se više ne odnosi samo na određeni dio socijalnog sistema nego se u potpunosti podudara s društvenim. Ideja je da diskurs proizvodi cjelokupnu društvenu stvarnost i naše identitete jer putem hegemonijske borbe uspostavlja moralno-intelektualno vodstvo koje se širi sredstvima artikulacije uspostavljajući odnose među diskurzivnim elementima i posljedično modificirajući identitete (Đurin, 2013). Ova generacija se teorijski približila perspektivi socijalnog konstruktivizma. Najvažnije za društvene znanosti, posebno za sociologiju, jest činjenica da se teorije diskursa koncentriraju na proizvodnju moći, odnosno znanja, ili pak na proizvodnju kolektivnih identiteta u javnom diskursu (Kellner, 2013). Za proizvodnju moći (znanja) najbitnije je Foucaultovo (1969) inzistiranje na materijalnosti i

praktičnoj jezičnoj povijesnosti kao bazi pojave znanja, dok je za diskurzivnu formaciju koherentnosti društvenih kolektiviteta (identiteta) najvažnije razlikovanje između „njih“ i „nas“ u značenjskim praksama koje proizvode diskurs. Moć, znanje i identiteti su pojmovi povezani s društvenim na način da se najčešće razmatraju kao društveni konstrukti. Na tragu toga ističe se djelo *Socijalna konstrukcija zbilje* autora Bergera i Luckmanna (1992) koji predlažu kompleksnu i sveobuhvatnu teoriju društvene produkcije i cirkulacije znanja, njegove objektivizacije, kristalizacije kao institucije i individualnog prisvajanja putem različitih procesa socijalizacije. Berger i Luckmann tvrde da je jezik, odnosno jezična osnova, baza svih simboličkih sistema, uvjerenja, kolektivnih reprezentacija i identiteta ali da je ta jezična baza istovremeno i proizvod praksi interakcije jednog društvenog kolektiva koji svoje podrijetlo ima u diskursnom univerzumu (Berger i Luckmann, 1992). Jezik se stoga pojavljuje kao najvažnija stavka stvaranja diskursa zbog svoje uloge u proizvodnji moći, odnosno znanja, kreiranja identiteta, ali i strukturiranja diskursa u cjelini. Važnost teorije diskursa i koncepta diskursa za ovaj rad očituje se u naglašavanju važnosti društvenih aktera u društvenoj proizvodnji i cirkulaciji znanja, moći i identiteta na temelju kojih nastaju ideje, mišljenja, koncepti, ponašanja i djelovanja. Važnost se očituje i u naglašavanju činjenice da se jezik shvaća kao bitna sastavnica stvaranja značenja jer jezik zapravo predstavlja svojevrsni proces koji oblikuje ali i biva oblikovan kontekstima u kojima se koristi (Zečić-Durmišević, 2021). Tri su funkcije jezika – ideacijska, interpersonalna i tekstualna. Ideacijska označava korištenje jezika u svrhu organizacije, razumijevanja i iskazivanja vlastitih percepcija i svijesti kako bi se stvorili i povezali ideje i sadržaji. Interpersonalna se odnosi na mogućnost komuniciranja i iskazivanja stavova, zahtjeva i društvenih uloga dok je tekstualna ona koja navodi korištenje jezika u svrhu organizacije teksta te postizanja njegove koherentnosti i kohezivnosti. Na tragu navedenog, navodimo sastavnice teorije diskursa koje uključuju socijalno-konstruktivističke elemente koji su važni za ovaj rad.

- Jezik se razumijeva kao konstitutivan, odnosno kao onaj koji proizvodi značenja.
- Diskurs se razumijeva kao struktura značenja koja konstruira društvene stvarnosti, posebno u terminima definiranja subjekata i određivanja njihovih relacijskih pozicija unutar sistema značenja.
- Diskurs se razumijeva kao proizveden od strane subjekata koji smiju govoriti i koji imaju moć djelovati (moć).

- Diskurs predstavlja legitiman oblik znanja i političkih praksi.
- Odnos između jezika i diskursa može se shvatiti putem Giddensovog pojma strukturalne dualnosti (Giddens, 1987). Djelovanja jezika i diskursa postoji samo kao apstraktna stvarnost koja je oblikovana praksama aktera ali koja te prakse povratno oblikuje jer je sadržana u istima.

c) Mediji i terorizam

Mediji su najbolji prijatelj terorista. Teroristički čin sam po sebi nije ništa. Publicitet je sve.

-Walter Laqueur

Definicija pojma terorizma kao takvog još uvijek ne postoji i mnoge se postojeće definicije osporavaju jer se odlučivanje o tome predstavlja li određeni čin nasilja istovremeno i teroristički akt oslanjaju na prosudbu konteksta događaja, okolnosti i namjere nasilja, a ne na bilo koje druge svojstvene karakteristike koje se mogu smatrati objektivnima. Općeprihvaćena definicija terorizma nije postignuta jer taj fenomen još uvijek nije do kraja objašnjen naprosto zato što nema definicije koja može potpuno pokriti sve inačice terorizma koje su se pojavile u povijesti (Laqueur prema Bilandžić, 2011). Kompleksnost definiranja terorizma obuhvatila je autorica Danijela Lucić koja je sadržajnom i frekvencijskom analizom 373 definicije terorizma prikazala operacionalnu definiciju fenomena ističući ključne, odnosno najfrekventnije elemente postojećih definicija. Kao ključne elemente navodi „nasilje, primjenu sile“, „politički cilj“, „strah, teror“, „svrhovit, organiziran zločin“ i „prijetnju“ (Lucić, 2019).⁴ Ipak, kako bismo obuhvatili odnos medija i terorizma navodimo definiciju iz komunikacijskih znanosti koja se najčešće koristi kada se govori o spomenutom odnosu a podrazumijeva definiranje terorizma kao politički motiviranog nasilja i zastrašivanja koje koristi komunikacijske strategije kako bi pojačao namjeravani uzrok terora (White, 2020). Ova definicija implicira da terorizam koristi široki spektar komunikacijskih i medijskih platformi koje uključuju tradicionalne i moderne verzije masovnih medija kao svoje

⁴ Za potrebe rada naveli smo samo pet elemenata koji se najfrekventnije pojavljuju. U knjizi *Državni terorizam*, profesorica Lucić navodi ukupno 31 element. Bitno je spomenuti da autorica analizi definicija pristupa iz akterske perspektive čija je najvažnija karakteristika izbjegavanje ograničavanja na nedržavne aktere koji vrše djela koja se karakteriziraju kao terorizam. Više o navedenom dostupno je u: Lucić, D. (2019). *Državni terorizam*. Zagreb: *Despot infinitus*.

alate. Iako medijska pokrivenost nije ključna za terorističke ciljeve, ona je ipak važna jer pomaže u definiranju društvenog značaja terorističkih akata i često daje status teroristima i njihovim uzrocima (Picard, 1993).

U generičkim terminima, mediji se odnose na sve kanale informacija ili zabave. White (2020) navodi kako je osnovna uloga masovnih medija osiguravanje publiciteta koji teroristi traže. Autorica tvrdi da postoji konsenzus koji govori da masovni mediji osiguravaju navedeno ali i da istovremeno postoji sinergija između medijske želje za senzacionalnom pričom i želje terorista za publicitetom. Drugim riječima, odnos medija i terorizma najbolje se može opisati postojanjem simbiotske veze jer terorizam kao takav ne može uspjeti bez „kisika publiciteta“ koji dobiva od medija. Postojanje simbiotske veze medija i terorizma je najučestalije gledište na spomenuti odnos. Simbiotska veza znači da masovni mediji ne traže aktivno od terorizma da poboljša njihovu gledanost, nego da oboje uzajamno dobivaju korist jedno od drugog i implicira postojanje kompliciranog i međusobno povezanog odnosa dvaju entiteta – medija koji žele proizvesti sadržaj zanimljiv publici i terorista koji nastoje pružiti uvjerljivu, iako često zastrašujuću priču koja odgovara tim zahtjevima. Pomoću medija terorizam na jednostavan način doseže globalnu publiku. Osim što je veza medija i terorizma simbiotska, ona je istovremeno uvelike interaktivna.⁵

Način na koji masovni mediji pristupaju izvještavanju o terorizmu razvio se velikom brzinom u posljednjih nekoliko desetljeća zbog utjecaja globalizacije i razvoja komunikacijske tehnologije (White, 2020). Mediji igraju ključnu ulogu u širenju utjecaja terorizma emitiranjem ili pisanjem o događajima koji utječu na nevelik broj ljudi iako se prikazuju kao da utječu na mase. Osim toga, u današnjem se vremenu događaji poput atentata ili bombaških napada nazivaju terorizmom prije nego što je odgovornost za njihovo vršenje preuzeta od strane organizacije koja je teroristička što povećava senzacionalnu vrijednost tih događaja za medijsko izvještavanje. S druge strane, teroristi iskorištavaju mogućnost jačanja straha kroz globalni medijski prijenos napada široj publici. Mediji se iz ove perspektive mogu smatrati dijelom komunikacijske strategije terorista jer se oslanjanju na medije da objavljuju njihove postupke i motive. Osim jačanja straha i širenja terora postoje i druge posljedice koje se odnose na polarizaciju javnog mišljenja, poticanje novačenja,

⁵ Prema istraživačkom radu Jessice White, simbiotska veza terorizma i medija može se rastaviti na tri dijela. Prvi naglašava uloga medija kao kanala za terorističku propagandu jer nudi teroristima „kisik publiciteta“. Drugi ističe pretjerano izvještavanje o terorizmu koje iskrivljuje razumijevanje veličine terorističke prijetnje. Treći se bavi izvještavanjem o terorističkim napadima u medijima koje može potaknuti fenomen imitacije terorizma. Više o navedenom je dostupno u: White, J. (2020). *Terrorism and the mass media. Occasional Paper.*

objavljivanje zahtjeva, jačanje radikalizacije, dovođenje neprijatelja u zabludu, komunikaciju s partnerima, dobivanje informacija o taocima, protuterorizmu i slično. Suvremeni teroristi su često prilično vješti u medijskoj eksploataciji, čak i bez direktne suradnje s novinarima (White, 2020).⁶ Sun Tzu, drevni vojni strateg je slavno izjavio: „Ubijte jednoga, uplašite deset tisuća.“ Sada, s napretkom suvremenih globalnih medija deseci tisuća se brzo pretvaraju u milijune. Na taj način raste prožimanje strahom u modernom društvu. Djelomično je tako zbog percepcije javnosti o dramatičnom povećanju prijetnje koju predstavlja terorizam a koja je perpetuirana medijskim izvještavanjem, iako je vjerojatnost da će publika biti izravno pogođena u stvarnosti relativno mala (White, 2020). Nacos ukazuje na to da teroristi čine svoja djela nasilja kako bi postigli tri glavna cilja: zadobivanje pozornosti, priznanja i određenog stupnja poštovanja ili legitimiteta. Autorica tvrdi da medijsko izvještavanje može nenamjerno unaprijediti ove ciljeve dopuštajući teroristima postizanje jednog ili više njih. Također ističe da teroristi mogu iskoristiti izvještavanje i medijski prostor koji dobivaju kako bi ušli u politički razgovor što im posljedično može omogućiti postizanje političkog cilja (Nacos et sur., 2007). Osim toga, masovni mediji postaju komunikacijski kanali između vlade i terorista, potaknuti društvenim strahom. Navodi autorice ukazuju na to da masovni mediji preuzimaju određenu ulogu u demokratskom procesu upravljanja što ukazuje na potrebu za nekim oblikom regulacije medija.

4. Metodologija istraživanja – kvalitativna analiza sadržaja

Metodologija istraživanja se odnosi na provođenje analize sadržaja. Tip analize sadržaja koji se koristio u radu naziva se sumativna analiza sadržaja te je odabran iz nekoliko razloga. Prvo, sumativna analiza sadržaja se orijentira na ključne riječi koje se identificiraju prije i tijekom analize podataka. Analiza započinje identificiranjem i kvantificiranjem određenih riječi ili sadržaja u tekstu sa svrhom razumijevanja kontekstualne uporabe riječi ili sadržaja (Hsieh, Shannon, 2005). Ipak, analiza nadilazi puko prebrojavanje jer uključuje latentnu analizu sadržaja kroz proces interpretacije. Drugo, ovaj je tip analize primjeren zbog načina kodiranja prilikom

⁶ Hoffman je primijetio da širenje straha na širu publiku nije jedinstveno za medijske mogućnosti globaliziranog doba. Navodi da su još u vrijeme Zelota i ubojica iz križarskih pohoda (eng. *Assasins of Crusades*) teroristički akti bili osmišljeni tako da imaju dalekosežne posljedice. Više o navedenom dostupno je u: White, J. (2020). *Terrorism and the mass media. Occasional Paper.*

čega se kodovi deriviraju iz podataka, teorije ili relevantnih istraživačkih nalaza prije pregledavanja ili prikupljanja podataka. Treće, analiza se fokusira na otkrivanje pozadinskih značenja riječi ili sadržaja. Osim toga, prednosti pristupa sumativne analize sadržaja su nenametljivost i ne-reaktivnost načina proučavanja interesnog fenomena i osiguravanje osnovnih uvida u način korištenja riječi (Hsieh, Shannon, 2005).

Za provođenje analize sadržaja kreirana je posebna matrica koja objedinjuje deduktivni i induktivni pristup analiziranja fenomena ovom metodom.

Istraživačko pitanje na koje se pokušalo odgovoriti u radu glasi: Kako se islamistički terorizam prikazuje u hrvatskim medijima, odnosno koji su termini, oznake i sadržaji koji se koriste za opisivanje fenomena?

Prije same provedbe analize sadržaja bilo je potrebno odrediti parametre koji će se koristiti u analizi. Parametri podrazumijevaju vremenski okvir analize, broj počinjenih napada u Zapadnoj Europi tijekom toga perioda i definiranje skupina-počinitelja napada u navedenom periodu. Za određivanje parametara korištena je GTD baza podataka (*Global Terrorism Database*).

Vremenski obuhvat analize podrazumijeva period od 1.siječnja 2015. do 31. prosinca 2015. godine.⁷

⁷ Vremenski obuhvat je odabran jer je pregledom GTD baze podataka (pregledavanje je moguće samo do 2020. godine) koja je pokazala kako je u odabranoj godini počinjeno najviše napada na području Zapadne Europe.

Slika 1: Graf frekventnosti napada u Zapadnoj Europi 2015. godine

Izvor: GTD baza podataka, datum pristupa: 2.2.2022.

Godina 2015. uzeta je kao početna točka analize jer je te godine počinjeno najviše terorističkih napada u regiji Zapadne Europe od 2000. do 2020. godine. Ukupan broj počinjenih napada jest 344 (N=344).

1. Tablica: Ukupan broj napada, ubijenih i ozlijeđenih u 2015. godini.

	Napadi:	Ubijenih:	Ozlijeđenih:
Ukupno:	334	168	482

Izvor: GTD baza podataka, datum pristupa: 2.2.2022.

Slika 2: Broj terorističkih napada od 2000.-2020.

Izvor: GTD baza podataka, datum pristupa: 2.2.2022.

Također, navedena godina je bitna zbog povezanosti s djelovanjem Islamske države (ISIL, ISIS, IS) iz dva razloga. Prvo, navedene se godine događa proliferacija djelovanja organizacije Islamska država koja okupira teritorij na području Iraka i Sirije koji je veličine slične Ujedinjenom Kraljevstvu. I drugo, organizacija u tome periodu počinje vršiti napade na području Europe, posebno Zapadne Europe, ali i Sjedinjenih Američkih Država. Navedeno je važno jer djelovanje Islamske države smatramo relevantnim za stvaranje diskursa o islamističkom terorizmu koji će se pokušati ocrtati u drugom dijelu rada. Potonje je bitno zbog broja izvršenih napada, broja poginulih ali i medijske popraćenosti djelovanja organizacije u analiziranim medijima. Organizacija vršitelja napada je bitan akter medijske popraćenosti zbog konotacija koje je povezuju s al-Qaeda koja je bila primarno usmjerena na djelovanje na Zapadu, dok se Islamska država ipak primarno usmjerava na djelovanje na domaćem području iako mediji stavljaju fokus na njezino djelovanje na Zapadu (Gerges, 2016).

Osim Islamske države, grupacije koje se pojavljuju tijekom pretraživanja počinitelja napada unutar baze podataka podrazumijevaju ekstremiste inspirirane džihadom (eng. *Jihadi-inspired extremists*), muslimanske ekstremiste (eng. *Muslim extremists*), ISIL odnosno Islamsku državu Iraka i Levanta (eng. *Islamic State of Iraq and the Levant*) i AQAP ili Al-Qaeda Arapskog

poluotoka (eng. *Al-Qaeda in the Arabian Peninsula*). Navedenim skupinama naknadno je dodana i skupina antisemitskih ekstremista⁸.

Nakon određivanja parametara analize sadržaja uslijedio je odabir analiziranih medija. Za potrebe rada analizirali su se članci s tri internetska portala. Članci koji ulaze u analizu odabrani su prema istraživanjima Reuters Instituta naziva Digital News Report koji se za Hrvatsku provode od 2017. godine. Prilikom pregledavanja nalaza istraživanja u obzir su uzeti podaci o najčitanijem internetskom medijskom portalu, portalu najčitanijih tiskanih novina i portalu najgledanije televizijske kuće u Hrvatskoj za navedenu godinu. Od 2017. do 2022. godine najčitaniji portal je index.hr, novinski internetski portal jest 24sata a televizijski internetski portal je dnevno.hr, odnosno portal televizijske kuće NovaTV.⁹ Članci su se pregledavali putem ključnih riječi teror*, teroriz*, terorizam* i islam*.¹⁰ Prilikom čitanja i analize članci su podijeljeni u tri skupine – relevantne, možda relevantne i irelevantne. Prve dvije skupine su odabrane za daljnju analizu dok se skupina članaka koji su dodijeljeni kategoriji irelevantnih nije dalje analizirala. Relevantnima su smatrani oni članci koji jasno i direktno govore o istraživanom fenomenu dok je kategorija možda relevantnih članaka zadržana u analizi zbog pretpostavke o mogućoj koristi za kontekstualizaciju više nego za samo opisivanje fenomena.

2. Tablica: Analizirani članci iz 2015. godine prema internetskim portalima

	Ukupan broj članaka	Relevantni	Možda relevantni	Irelevantni
Index	665	143	94	428
24sata	145	23	21	101
Dnevnik.hr	274	49	32	193
Ukupno	1084	215	147	722

⁸ Skupina je uvrštena u islamističke terorističke organizacije jer smatramo da one terorističke organizacije usmjerene protiv židova koje djeluju u Europi najčešće naziv vezuju uz pojmove poput nacizma, neonacizma, desno orijentiranog ekstremizma, *freital* grupe ili „*trećeg puta*“, pa ovu organizaciju smatramo više arapskom, odnosno ekstremističkom muslimanskom.

⁹ Izvješća instituta za sve navedene godine dostupna su na: <http://www.digitalnewsreport.org> (datum pristupa: 2.2.2022.)

¹⁰ Ključne riječi pretrage su se prilagođavale tijekom pregledavanja članaka jer stranice nekih portala ne prepoznaju pretragu prema teror* koja je trebala biti sveobuhvatna. Stoga su se zbog portala 24sata i Dnevnik.hr dodale ostale ključne riječi kako bi se pokušalo što više obuhvatiti fenomen i pronaći članke koji govore o istome.

Nakon što su se odredili parametri analize ¹¹uslijedilo je kreiranje ostalih kategorija matrice. Prva dodana kategorija odnosi se na ton članka i uvrštena je u matricu s ciljem otkrivanja tipa poruka koje se putem članka prenose. Kao što je prethodno spomenuto, u matrici analize sadržaja kombinirani su deduktivni i induktivni pristup pa kategorije naziva *derivirane ključne riječi*, *nove ključne riječi u članku (ključne riječi u članku)*, *postojeće binarne opozicije (sadržaji)* i *nove binarne opozicije (binarne opozicije u članku, druge binarne opozicije u članku, sadržaji)*, *kratak opis članka (interpretacija)*, *akteri na koje se članak poziva (nositelji narativa u tekstu)*, *uključeni u događaj (sudionici u događaju)*, *teroristička skupina koja se navodi u tekstu članka*, *napad (koji se spominje u tekstu članka)* pripadaju deduktivno izvedenim kategorijama. Spomenute kategorije su potom korištene za kreiranje induktivnih kategorija poput *proizvodnje znanja i moći* i *proizvodnje identiteta* koje su se finalno povezale s kategorijom naziva *klasifikacije svijeta ili stvarnosti* kako bi se tijekom interpretacije rezultata istraživanja ostvarilo povezivanje odabranih teorija.

U nastavku navodimo prethodno derivirane ključne riječi i binarne opozicije. Deriviranje navedenog izvršeno je prilikom pregledavanja literature o analiziranome fenomenu¹².

Izdvojene ključne riječi:

- Nasilje
- Prijetnja
- Fanatizam
- Ekstremizam
- Grube države
- Oružje masovnog uništenja
- Islamski svijet
- Politički Islam
- Oživljavanje Islama
- Islamizam
- Fundamentalizam
- Radikalizam
- Religijski terorizam
- Džihad, džihadizam
- Vahabizam
- Salafizam

¹¹ Parametri analize se odnose na vremenski okvir analize, broj počinjenih napada u Zapadnoj Europi tijekom odabranog vremenskog perioda i određivanje skupina koje su počinitelji napada u navedenom periodu i na navedenom području. Ostale korištene kategorije odnose se isključivo na matricu analize.

¹² Literatura iz koje su derivirani korišteni pojmovi dostupna je u popisu literature na kraju rada.

- Militarizam/militantnost
- Al-Quaeda
- Islamski terorizam
- Neprijatelj(i) Zapada
- Antimoderno
- Antisekularno
- Antidemokratski
- Ubojito
- Iracionalno
- Muslimanski svijet

Binarne opozicije izdvojene iz pregledavane literature:

- Islam protiv zapadnog svijeta
- Ekstremisti protiv modernista
- Nasilje protiv mira
- Demokracija protiv totalitarizma
- Religija protiv sekularnosti
- Srednjovjekovno protiv modernog
- Divljaštvo protiv civilizacije

Metodološka pretpostavka rada glasi da se termini, oznake, sadržaji i opozicije proizašli iz sumativne analize sadržaja smatraju osnovnim elementima diskursa o fenomenu. U nastavku navodimo matricu analize sadržaja prema kojoj su se analizirali odabrani članci.

MATRICA ANALIZE SADRŽAJA

KLJUČNA RIJEČ
PRETRAŽIVANJA ČLANKA

DATUM OBJAVE ČLANKA

RELEVANTNOST ČLANKA

TON ČLANKA

DERIVIRANE KLJUČNE
RIJEČI

5. Rezultati i interpretacija

Kao što je prethodno navedeno, sumativna analiza sadržaja se orijentira na ključne riječi i sadržaje a započinje njihovom identifikacijom i kvantifikacijom kako bi se osiguralo razumijevanje njihove kontekstualne uporabe. Slijedeći spomenute principe sumativne analize sadržaja kojima se ovaj rad vodi, prvo navodimo rezultate kvantifikacije, potom rezultate i interpretaciju prvo deduktivnih a potom i induktivnih kategorija kako bi finalno došli do objedinjenog otkrivanja pozadinskih značenja.

Kvantifikacija deriviranih ključnih riječi prema izvorima podataka:

3. Tablica: Kvantifikacija deriviranih ključnih riječi s obzirom na izvor podataka

Derivirana ključna riječ	Indeks.hr	24 sata	Denvnik.hr	Ukupno
Nasilje	24	8	9	41
Prijetnja	37	3	14	54
Fanatizam	2	1	5	8
Ekstremizam	45	5	14	64
Islamizam	32	4	14	50
Fundamentalizam	9	0	1	10
Radikalizam	58	6	19	83
Džihad/džihadizam	77	8	24	109
Vahabizam	4	2	2	8
Salafizam	5	1	5	11
Militarizam	30	8	11	49
Al-Qaeda	4	7	10	21
Antidemokratski	8	1	1	10

Napomena: Iz svih tablica su izbačeni pojmovi koji se u analiziranim člancima spominju manje od 5 puta. Tablice koje uključuju i te pojmove nalaze se u prilogima na kraju rada.

Najčešće korištene riječi iz kategorije prethodno deriviranih riječi (koje se spominju se preko 20 puta):

1. Džihad/džihadizam – 109
2. Radikalizam – 83
3. Ekstremizam – 64
4. Prijetnja – 54
5. Islamizam – 50
6. Militarizam – 49
7. Nasilje – 41
8. Al-Qaeda – 21

Derivirane riječi koje se spominju manje od 20 puta, a više od pet puta:

1. Salafizam - 11
2. Fundamentalizam - 10
3. Antidemokratski/antidemokracija – 10
4. Fanatizam - 9
5. Salafizam – 8
6. Vahabizam - 8

4. Tablica: Kvantifikacija novih ključnih riječi

Nove ključne riječi	Indeks.hr	24 sata	Dnevnik.hr	Ukupno
Islamski pobunjenici, pobuna	6	0	0	6
Brutalnost	7	7	2	16
Barbarizam, barbarstvo	6	1	5	12
Okrutnost	5	1	0	6
Sigurnosna prijetnja	5	0	0	5
Islamski bombaš, bombaš samoubojica, samoubilački napad	6	2	0	8
Antisemitizam	2	0	3	5
Islamska država, ISIL, IS, Daesh, ISIS,	87	37	52	176
Ideologija (radikalna, ekstremistička, nasilna, teroristička, islamistička, džihadistička)	12	2	7	21
Opasnost	5	0	0	5
Islamski radikalizam, radikalni islam, radikalni islamizam, samoradikalizacija	6	0	1	7
Šerijatski zakon, šerijatsko pravo	12	0	2	14
Indoktrinacija, novačenje, vrbovanje, regrutacija	5	0	4	9
Imigracija, migracije, migranti, izbjeglice, tranzit, izbjeglička kriza	9	1	6	16
Kurdi	5	0	0	5

Islamistička skupina	9	3	5	17
Društvene mreže i medijske platforme	5	0	1	6
Muđahedini	5	0	0	5
Kalifat	4	5	7	16
Boko Haram	0	2	5	7

Kvantifikacija novih riječi deriviranih iz podataka (pojavljuju se više od pet puta):

1. Islamska država, ISIL, IS, Daash, ISIS – 176
2. Ideologija (radikalna, ekstremistička, nasilna, teroristička, islamistička, džihadistička) – 21
3. Islamistička skupina – 17
4. Brutalnost – 16
5. Imigracija, migracije, migranti, izbjeglice, tranzit, izbjeglička kriza – 16
6. Kalifat – 16
7. Šerijatski zakon – 14
8. Barbarizam – 12
9. Indoktrinacija, novačenje, vrbovanje, regrutacija – 9
10. Islamski bombaš, bombaš samoubojica, samoubilački napad - 8
11. Islamski radikalizam, radikalni islam, radikalni islamizam, samoradikalizacija – 7
12. Boko Haram – 7
13. Islamski pobunjenici – 6
14. Okrutnost – 6

5. Tablica: Kvantifikacija binarnih opozicija

Binarna opozicija	Index.hr	24sata	Dnevnik.hr	Ukupno
Islam protiv zapadnog svijeta	14	2	0	16
Ekstremisti protiv modernista	1	0	0	1
Nasilje protiv mira	1	0	0	1
Demokracija protiv totalitarizma	1	0	0	1
Religija protiv sekularnosti	0	0	0	0
Srednjovjekovno protiv modernog	0	0	0	0
Divljaštvo protiv civilizacije	2	0	0	2

Prilikom pregledavanja članaka triju portala prema ključnim riječima uočeno je da se od navedenih deriviranih ključnih riječi za opisivanje fenomena najčešće koriste termini poput džihada/džihadizma, radikalizma, ekstremizma, prijetnje, islamizma, militarizma, nasilja ili al-Qaeda, dok se termini poput grubih država, oživljavanja Islama, religijskog terorizma, neprijatelja Zapada, antimodernog i antisekularnog uopće ne koriste u analiziranim člancima. Od novih ključnih riječi kao najbrojniji se izdvajaju termini poput Islamske države (ISIS, ISIL, IS, Daesh)¹³, sintagmi povezanih s riječi ideologija (radikalna, ekstremistička, nasilna, teroristička, islamistička, džihadistička), islamističke skupine, brutalnosti, migracije i s njom povezanih pojmova (imigracije, migranti, izbjeglice i sl.), kalifata, šerijatskog zakona, indoktrinacije (vrbovanja, novačenja, regrutacije) i slično. Uočeno je da se većina riječi koje se najučestalije pojavljuju i ponavljaju pronalazi u obliku sintagmi. Pronađene sintagme se najčešće sastoje od dviju deriviranih ključnih riječi ili pak od jedne derivirane i jedne novo-derivirane riječi. Primjeri sintagmi koje se odnose isključivo na kategoriju prethodno deriviranih ključnih riječi jesu džihadistička prijetnja, džihadističko nasilje (nasilni džihad), ekstremni islamizam (ili islamistički ekstremizam) radikalni islamizam, islamistički militarizam, islamistički fundamentalizam, nasilni islamizam, nasilni ekstremizam, radikalni islamski militarizam, radikalni islamski ekstremizam, fanatični džihadizam, radikalni fundamentalizam i slično. S druge strane, primjeri koji predstavljaju kombinaciju derivirane ključne riječi i nove ključne riječi su sintagme poput radikalne ideologije, nasilne terorističke ideologije, islamističke ideologije, džihadističke ideologije, ideološkog ekstremizma, radikalnih islamističkih skupina, radikalnog salafizma, radikalnog islamizma, islamskog radikalizma, islamskog barbarizma, ekstremističkog barbarizma i slično. Posebno se ističu sintagme koje se odnose na Islamsku državu a podrazumijevaju termine poput islamističkih skupina, islamističkih ćelija, islamističkih organizacija, islamističkih pobunjenika, islamističkih militantata, fanatičnih džihadista, islamističkih boraca i slično. Što se tiče korištenja binarnih opozicija pronalazimo da se u slučaju analiziranih portala ne koriste u velikoj mjeri. Najčešće se radi o deriviranoj binarnoj opoziciji *islam protiv zapadnog svijeta*. Iako

¹³ Jednako kao što je i al-Qaeda bila dominantna teroristička organizacija za vrijeme nastanka Jacksonovog rada koji je korišten kao jedna od referentnih točaka za odabir ključnih riječi, isto vrijedi za Islamsku državu u periodu koji se u radu analizira. Ipak, potrebno je napomenuti da unatoč tome al-Qaeda i dalje jest organizacija koje se često spominje u člancima, isto kao i organizacije poput Boko Harama ili Al-Shabaaba. Organizacije se uglavnom pojavljuju na način da se ističe njihova povezanost s Islamskom državom.

novih binarnih opozicija nema mnogo, najčešće se pojavljuju u obliku složenica poput *islam protiv kršćanstva* (ili *muslimani protiv kršćana*), *ekstremizam protiv demokracije*, *terorizam protiv demokracije* ili *terorizam protiv civilizacije*.

Razlog frekventnosti korištenja navedenih riječi i binarnih opozicija može se djelomično objasniti kontekstom nastanka članaka i događajima kojima se članci bave. Sagledavajući sve analizirane članke kao cjelinu, uočavamo da većinom pišu o događajima, odnosno napadima koji su direktno utjecali na područje Europe dok događaji koji su se dogodili drugdje u svijetu dobivaju znatno manje medijske pozornosti od strane analiziranih medija. Navedeno je kompatibilno s nalazima istraživanja Kearnsa, Betusa i Lemieuxa iz 2017. godine unutar kojeg se objašnjava zašto neki teroristički napadi dobivaju više medijske pažnje od drugih. Autori rada kao najvažnije razloge medijskog pokrića događaja navode religiju počinitelja napada i vrstu mete ističući da napadi muslimanskih počinitelja dobivaju čak 357% više medijske pažnje od drugih napada, dok mete koje imaju izraženo simboličko ili političko značenje također dobivaju znatno više medijskog prostora i pažnje (Kearns, Betus, Lemieux, 2017). Sukladno tome, ističemo kako su se analizirani portali najviše bavili napadima na Charlie Hebdo redakciju u siječnju i napadima u Parizu tijekom mjeseca studenog, a najmanje bombardiranjem džamija u Jemenu, Saudijskoj Arabiji, Kuvajtu i Bangladešu, otmicom sirijskih kršćana ili napadom na egipatske vojnike na području Sinaja.

Kada se izvještava o nekom događaju, najčešće se navodi organizacija odgovorna za napad (ako je poznata) te broj ubijenih i ozlijeđenih. Zamijećeno je da se u drugom dijelu godine javlja tendencija insinuiranja i pripisivanja odgovornosti za napade za koje ista još nije preuzeta Islamskoj državi.¹⁴ Pretpostavljamo da je razlog tome djelovanje Islamske države usmjereno na internacionalni terorizam s jedne strane, ali i veliki broj članaka koji govore o radikalizaciji, samoradikalizaciji i opasnostima propagande Islamske države s druge strane. U drugom dijelu analiziranog perioda uočen je trend povezivanja imigranata i terorista, odnosno povezivanje

¹⁴ Primjer navedenog je vidljiv unutar članaka iz ožujka povezanih s napadom u Švedskoj. Članci su dostupni na: <https://www.index.hr/vijesti/clanak/Akcija-Beneluks-Na-granici-s-Hrvatskom-uhiceno-pet-terorista-s-bombama-za-pokolj-u-Svedskoj/807184.aspx> (datum pristupa: 13.02.2022) i <https://www.index.hr/vijesti/clanak/Svedska-policija-Uhiceni-su-clanovi-bande;-Tuziteljstvo-BiH-Radi-se-o-terorizmu/807311.aspx> (datum pristupa: 13.02.2022). Radi se o tome da je na portalu Index.hr objavljen prvi članak u kojemu se tvrdi da je provedena antiteroristička akcija koordinirana od strane Državnog odvjetništva Bosne i Hercegovina uz potporu Švedske i Nizozemske koja je rezultirala uhićenjem terorista koji su planirali bombom kućne izrade izvršiti napad u Švedskoj. Idućeg dana objavljen je članak koji navodi izjavu glasnogovornice policije švedske regije Skane koja tvrdi da situacija nije povezana s terorizmom.

izbjegličke krize s terorizmom i strahom od ulaska terorista na područje Europe u migrantskim valovima. Navedeni se fenomen najčešće interpretira i predstavlja kroz prenošenje dijelova govora ili pojedinih izjava velikih političkih imena poput Hollandea, Merkel, La Pen, čelnika UN-a i sl. koja naglašavaju navedeni problem.

Što se tiče konteksta uporabe riječi koje su identificirane prije i tijekom analize, ističe se da od napada na redakciju satiričkog časopisa Charlie Hebdo u siječnju raste broj članaka čija se tematika većinski bavi organizacijom Islamska država, njezinom jačanju u europskim zemljama, načinima financiranja i funkcioniranja, regrutiranjem potencijalnih boraca iz Europe i slično.¹⁵

Zanimljivo je primijetiti da hrvatski mediji znatnu pažnju usmjeravaju na Bosnu i Hercegovinu koja se tijekom cijele godine predstavlja kao zemlja koja je izvor radikalizma i militarizma te koja opskrbljuje al-Qaeda i Islamsku državu borcima. Također, posebna je pažnja pridana akcijama Beneluks i Damask koje su okarakterizirane kao antiterorističke nakon čega slijedi ekstenzivno pisanje o pojačavanju i postrožavanju sigurnosnih mjera u Bosni i Hercegovini, ostalim Europskim zemljama i zemljama izvan Europe. Ukratko, prvi dio analiziranog perioda okarakteriziran je usmjeravanjem medijske pažnje na Charlie Hebdo napad, situaciju u Bosni i Hercegovini, organizaciju i strukturu Islamske države te na sigurnosne mjere i promjene u mjerama koje se događaju s obzirom na fenomen.

Drugi dio analiziranog vremenskog perioda popraćen je ekstenzivnim medijskim izvještavanjem o ulozi Sjedinjenih Američkih Država u kreiranju spomenutih sigurnosnih mjera i politika europskih i ne-europskih država te o pojavi i jačanju međudržavnih i međunarodnih suradnji kojima je cilj suzbijanje terorizma. Navedeno je posljedično tome popraćeno člancima koji izvještavaju o uhićenjima terorista i sprječavanjima napada koji bi se potencijalno dogodili na europskom tlu. Trend se pojavljuje od kolovoza kada unutar analiziranog medijskog prostora dominiraju vijesti o situaciji s Tomislavom Salopekom¹⁶, hrvatskim državljaninom koji je bio zatočen i ubijen od strane Islamske države.

¹⁵ Navedeni trend započinje u veljači 2015. godine kada se, većinom na portalu Index.hr, govori o jačanju Islamske države u Belgiji, Bosni i Hercegovini, Australiji, Japanu, Španjolskoj, Kanadi, Italiji i Egiptu. Trend se nastavlja tijekom cijele godine te postepeno uključuje zemlje izvan Europskog kontinenta, osim Australije, Japana i Egipta u kojima je djelovanje organizacije medijski popraćeno od početka godine.

¹⁶ Više o situaciji s Tomislavom Salopekom dostupno je u: Felger, B., & Lesinger, G. (2017). MEDIA RESPONSIBILITY DURING THE COVERAGE OF TERRORIST ATTACKS-A CASE STUDY OF THE ABDUCTION AND EXECUTION OF THE CROATIAN CITIZEN TOMISLAV SALOPEK. *Communication Today*, 8(2), 4-17. (datum pristupa: 1.4.2022.)

Posljednje tromjesečje analiziranog perioda je posebno zanimljivo te ga je najlakše opisati frazom politizacije fenomena, odnosno politizacije problema terorizma. U ovome se slučaju pod pojmom politizacije podrazumijeva povezivanje fenomena čiji je uzrok politički s fenomenom terorizma. Fenomen na koji se navedeno odnosi jest izbjeglička kriza. Iako je početak povezivanja izbjegličke krize, odnosno migracija i terorizma zamjetan i u početku godine, eskalacija trenda povezivanja je posebno zamjetna od mjeseca rujna. Izbjeglice se najčešće karakterizira kao opasne jer se među njima potencijalno skrivaju teroristi koji koriste migrantske rute kako bi se infiltrirali na područje Europe. Ekstenzivno se izvještava o barikadama koje se postavljaju u različitim Europskim zemljama (Srbija, Turska, Bugarska, Ujedinjeno Kraljevstvo, Francuska, Španjolska, Grčka, Estonija i Vatikan), no vrhunac povezivanja dvaju fenomena nastupa u studenom kada se za adresiranje izbjeglica počinje koristiti termin strani borci. Zanimljivo je da neki članci koji prenose izjave ili dijelove govora europskih političara povezuju problem izbjeglica-terorista i jačanja krajnje desnog nacionalizma na europskom tlu. Također je primjetno velik broj članaka koje se bave situacijom u Siriji iz aspekta promoviranja vojnih akcija na području Sirije kao oblika borbe s Islamskom državom i pokušaja njezinog uništenja od strane Rusije, Sjedinjenih Američkih Država, Francuske, Ujedinjenog Kraljevstva ali i Europskog vijeća.

Nakon kvantifikacije i interpretacije rezultata dobivenih deduktivnim dijelom matrice ostaje nam obratiti pažnju na nalaze dobivene putem induktivnih kategorija i povezati ih s korištenim teorijama i konceptima

a) Proizvodnja znanja i moći

Kao što je prethodno istaknuto u te morijsko-konceptualnom dijelu rada koji se odnosi na socijalni konstruktivizam, znanje i moć se međusobno isprepliću. Ono što je shvaćeno kao znanje izgrađeno je na temelju postojećih lingvističkih izvora i formi, odnosno izgrađeno je na temelju jezika. Jezik je ključan za razumijevanje onoga što se podrazumijeva pod pojmom znanja jer se jezik koristi za organizaciju i razumijevanje okoline i vlastite svijesti, za komuniciranje ali i za organiziranje tekstualnih iskaza i podataka koji tvore zalihi znanja određenog društvenog poretka. Svaka društvena praksa označava djelovanja na temelju zalihe znanja koja se stvara i reproducira znanjem koje pripadnici društva na koje se ono odnosi dijele. Znanje iskustvu nameće poredak značenja i uvijek predstavlja prirodan način shvaćanja svijeta (Berger i Luckmann, 1992). Znanje je cjelina

onoga što se u društvu razumijeva kao znanje i doživljava kao objektivna zbilja i uvijek je isprepletano s pojmom moći koja ga uvjetuje, proizvodi i nameće.

Foucault (1969) ističe kako je moć raspršena po čitavom društvenom tijelu i kako svi subjekti koji ulaze u međusobne odnose, zapravo ulaze u odnose moći. Odnosi moći su povezani s diskursom na način da putem diskursa proizvode subjektivitete, odnosno pozicije koje subjekti zauzimaju u međusobnim odnosima. Na tragu Bourdieua, moć određuje tko će govoriti i biti slušan. Oni koji imaju moć govoriti određuju vlastite i tuđe identitete i subjektivne pozicije (Bourdieu prema Đurin, 2013). Najvažniji proizvod odnosa moći jest znanje¹⁷ dok je najvažniji produktivni aspekt moći upravljanje upravljanjem (eng. *conduct of conduct*), pojam koji se odnosi na načine kojima diskurs regulira djelovanja građana oblikujući njihove identitete, svojstva i relacije putem nametanja znanja. S obzirom na odnose moći, diskurs se razumijeva kao struktura značenja koja stvara socijalne stvarnosti, posebno u terminima definiranja subjekata i određivanja njihovih pozicija u sistemima značenja. Osim toga, diskurs se shvaća kao proizvod onih koji smiju govoriti i djelovati, kao legitiman oblik znanja, političkih praksi, povijesnih pretpostavki i zdravog razuma određenih društava ili društvenih grupa.

S obzirom na analizirani fenomen, za razumijevanje postojećih odnosa moći koji su sadržani u člancima, prvenstveno smo se koristili kategorijom aktera na koje se članak poziva (nositelji narativa u tekstu) počevši od pretpostavke da su nositelji narativa oni koji označavaju, odnosno oni koji su na poziciji da govore i da ih se sluša.

6. Tablica: Kvantifikacija aktera na koje se članak poziva

Akteri na koje se članak poziva	Index.hr	24.sata	Dnevnik.hr	Ukupno
Državna tijela	113	6	32	151
Strani mediji	69	7	13	89
Stručnjaci	56	3	17	76
Organizacije	37	2	10	49
Počinitelji napada	22	3	3	28

¹⁷ Kada govori o povezanosti odnosa moći i znanje, Sanja Đurin daje jednostavan primjer navodeći da se spomenuta povezanost najbolje uočava pregledavanjem onoga što se uči u školi, posebno u okviru predmeta povijesti. Ističe da verzija događaja o kojoj se djecu podučava ovisi isključivo o tome koje su verzije te priče sankcionirane ili koji su subjekti podređeni. Više o navedenom dostupno je u: Đurin, S. (2013). „Teorija diskursa–razvoj ideje“. *Institut za etnologiju i folkloristiku*.

Iz tablice je vidljivo da su državna tijela (vlade, ministarstva, predstavnici vlasti, političari, službe sigurnosti i sl.) akteri za koje se najčešće primjećuje da nastupaju s određene pozicije moći. Nakon toga slijede strani mediji (medijske kuće, medijske udruge, medijske zajednice, medijski portali stranih država i sl.), stručnjaci poput analitičara, znanstvenika ili drugih specijaliziranih stručnjaka, različite organizacije (političke, nadsacionalne, tijela EU, NATO, UN, vjerske zajednice, različite udruge i sl.) i na kraju sami počinitelji napada. Iz navedenog proizlazi da su državna tijela oni akteri koji stvaraju znanje te se nalaze na poziciji da ga nameću ili prenose drugima putem medijskih izvještaja, odnosno analiziranih članaka (označavaju). Osim aktera koji stvaraju i prenose znanje, za analizu je bilo bitno utvrditi na koga se navedeno znanje odnosi (označeni). U tu svrhu izdvajamo kategoriju terorističke skupine koja se navodi u tekstu članka.

7. Tablica: Kvantifikacija terorističke skupine na koju se članak poziva

Teroristička skupina koja se spominje	Indeks.hr	24 sata	Dnevnik.hr	Ukupno
ISIL	89	13	36	138
Džihadistički ekstremisti	48	0	2	50
AQAP	26	6	7	39
Muslimanski ekstremisti	16	3	3	22
Drugo	19	0	1	20

Očekivano, skupina o kojoj se najviše govori jest Islamska država. Potom slijede džihadistički ekstremisti, AQAP i muslimanski ekstremisti. Navedene skupine su akteri na koje se odnosi znanje koje prenose i reproduciraju akteri koji nastupaju s pozicije moći. S obzirom na kategorije deriviranih i novih ključnih riječi, ne iznenađuje da su baš ove skupine one o kojima se najčešće govori i o kojima se prenosi znanje. Što se tiče samog portretiranja skupina i stvaranja slike o njima, navedeno će detaljnije biti objašnjeno u odlomku o proizvodnji identiteta.

Finalno, za proizvodnju znanja i moći analiziramo i napad o kojem se piše jer smatramo važnim uzeti u obzir zašto određeni akteri govore o određenom napadu. Napadi o kojima se najviše pisalo, time i govorilo, jesu napadi na redakciju Charlie Hebdo i košer tržnicu te napadi u Parizu.¹⁸

¹⁸ Tablica kvantifikacije svih analiziranih napada nalazi se u priložima. Također napominjemo da se, slijedeći istraživanje Kearns, E.M, Betus, A, Lemieux, A. (2017.) "Why Do Some Terrorist Attacks Recieve More Media

S obzirom na navedene kategorije zaključujemo da državna tijela i njihovi predstavnici u obliku vlada, političara, različitih ministarstava ili službi sigurnosti o navedenim skupinama govore na način da kroz povezanost terorizma s nasiljem i ekstremizmom konstruiraju općeprihvaćeno znanje koje implicira da su neki oblici Islama po prirodi nasilni i teroristički. Navedeno je vidljivo i kroz implicitniji način povezivanja religije Islama s nasiljem i terorizmom koji se očituje u korištenju sintagmi poput islamističkog terorizma, islamističkih militanata, islamističkih džihadista, islamističkog radikalizma ili slično, koje diskurzivno povezuju religiju islama s fenomenom terorizma.¹⁹ Znanje o fenomenu također uključuje narativ rata protiv terorizma, odnosno rata protiv islamističkog terorizma. Islamistički terorizam se predstavlja kao usko povezan s nasiljem i kao oblik nepravednog ubijanja u ime radikalnog ili iskrivljenog oblika vjere koju vršitelji napada potpuno krivo tumače. Također, znanje o islamističkom terorizmu se predstavlja kao znanje koje zahtjeva akciju i djelovanje. Stoga je narativ rata protiv terorizma popraćen idejom potrebe za globalnom borbom civiliziranog svijeta koji se suočava s istom prijetnjom jer teroriste pokreće ista mržnja, isti fanatizam i „želja za krvlju“. Državna tijela u svojim govorima koje mediji prenose navode da se jedino zajedništvom može ostvariti sloboda, da je globalna borba nužna za poražavanje radikalnih islamskih snaga, da su suradnje među državama i vladama država izrazito potrebne i poželjne. Ukratko, državna tijela podržavaju borbu protiv terorizma, posebno islamističkog, jer smatraju da ugrožava međunarodnu sigurnost. U tu svrhu odobravaju udare na Islamsku državu, uvode izvanredne mjere i protuterorističke strategije i uzbune te apeliraju građanima da ne odlaze na ratišta te predstavljaju radikalizaciju, posebno radikalizaciju mladih, kao jednako važan popratni problem kojeg treba sprječavati.

Ukratko, odnosi moći i znanje implicirano u analiziranim člancima može se sažeti u nekoliko narativa. Prvi ističe povezanost nasilja i terorizma, drugi povezanost religije i terorističkog nasilja, treći je narativ nametanja masivne prijetnje sigurnosti Zapada, Sjedinjenih Američkih Država i ostatka civiliziranog svijeta dok je posljednji narativ potrebe za globalnom borbom koja nužno uključuje uvođenje različitih protuterorističkih mjera, strategija i restrikcija.

Attention Than Others?" *Justice Quarterly, Forecoming*, vodimo mišlju da su napadi izvršeni na europskom tlu više medijski popraćeni što pokazuju i velike brojčane razlike koje se vide u tablici.

¹⁹ Kao što je prethodno spomenuto u radu, opet navodimo istraživanje Kearns, E.M, Betus, A, Lemieux, A. (2017.) "Why Do Some Terrorist Attacks Recieve More Media Attention Than Others?" *Justice Quarterly, Forecoming*.

b) Proizvodnja identiteta

Fenomen proizvodnje identiteta putem diskursa označava da se diskurs ne odnosi samo na neki dio društvenog sistema nego se počinje podudarati s društvenim u cjelini. Drugim riječima, značenje društvenih identiteta postaje djelomično fiksirano u diskursu i kroz diskurs. Kao što Đurin (2013) ističe, svako se društveno djelovanje (akcija) odvija na temeljima historijski specifičnih diskursa i cjelokupna društvena stvarnost jest proizvod diskursa, time i naši identiteti (Đurin, 2013). Diskurs se širi sredstvima artikulacije koji se tumače kao praksa koja uspostavlja relacije, odnose među diskurzivnim elementima i koja izaziva međusobnu modifikaciju njihova identiteta. Zanimljivo je da Đurin također ističe kako su sva društva organizirana i centrirana oko označitelja koji predstavljaju nemoguće ideale kojima se teži. Takvi ideali podrazumijevaju slobodu, pravdu, red i jednakost te kroje identitete s kojima se nužno poistovjetiti i na temelju kojih se određuju oni koji se nisu poistovjetili ili to odbijaju. Navedeno reflektira nastanak razlikovanja „nas“ i „njih“, odnosno nastanak dualnosti ključne za sagledavanje proizvodnje identiteta analiziranog fenomena, u njega uključenih ali i onih koji o istome govore. Za analiziranje naglašavanja razlike „nas“ i „njih“ koristili smo se kategorijama matrice i kodovima koji se odnose na derivirane i nove binarne opozicije, derivirane i nove ključne riječi, riječima koje se ne pojavljuju najfrekventnije i člancima iz kategorije možda relevantni za koje smo pretpostavljali da će poslužiti za kontekstualizaciju više nego za dio tvrde analize.

Što se tiče proizvodnje identiteta, islamistički terorizam i teroristi koji se istim bave su prezentirani kroz različite kulturne stereotipe i neprijateljski nastrojene medijske reprezentacije. Islamistički terorizam je predstavljen kao ekstremni, fanatični, nasilni i ubojiti oblik religijskog terorizma koji prakticiraju muslimani koji prate iskrivljenu i nasilnu verziju religije Islama. Na tragu navedenog, ističemo kako su riječi koje se najfrekventnije pojavljuju u člancima ujedno i riječi kojima se mediji služe prilikom portretiranja i opisivanja fenomena ali i onih koji su u isti direktno uključeni. Navedene riječi su navedene u dijelu analize i interpretacije rezultata sumativne analize sadržaja pa ih ovdje nećemo ponovno navoditi. Bitno je napomenuti binarnu opoziciju *Islam protiv zapadnog svijeta* koja se pojavljuje kao najfrekventnije korištena binarna opozicija za koju smatramo da je ključna u stvaranju identiteta islamističkog terorizma, terorista ali i organizacije Islamske države. Potrebno je istaknuti da je analizom medijskih članaka uočeno da se identitet Zapada definira kroz negaciju, na što spomenuta binarna opozicija ukazuje. Naime, u člancima se

naslućuje implikacija konstrukcije i održavanja nacionalnih identiteta zapadnih država ali i Zapada kao cjeline, primarno kroz naglašavanje kontrastnih i negativnih drugih – terorista Islamske države. Elaboracija izvanjske prijetnje koju postavlja islamistički terorizam ključna je za održavanje unutarnjih/vanjskih, vlastitih/tuđih granica i time opisivanja nacionalnog identiteta (Campbell prema Jackson, 2007). Zapadni identitet ovisan je o aproprijaciji nazadnog, neliberalnog i nasilnog „islamskog“ drugog protiv kojeg može organizirati kolektivnog, liberalnog i civiliziranog „ja“ i tako konsolidirati vlastite kulturne i političke norme (Jackson, 2007).

Ukratko, proizvodnja identiteta može se obuhvatiti dvama narativima koji su konstruirani oko distinkcije „nas“ i „njih“. Prvi narativ se bavi negativnom stereotipizacijom „njih“ kao divljih i nasilnih muslimana-terorista koji se koriste iskrivljenom verzijom religije Islama kako bi djelovali na štetu Zapada. Drugi se tiče pozitivnih prezentacija „nas“ koje obuhvaćaju prikaze Zapadnog svijeta i Sjedinjenih Američkih Država kao civiliziranih ali ugroženih entiteta čijem se opstanku prijeti, a kojeg je nužno sačuvati.

c) „Slike svijeta ili stvarnosti”

Kategorija se odnosi na znanje koje diskurs proizvodi jer se polazi od pretpostavke da svaki diskurs predlaže ili implicitno primjenjuje klasifikacije uključujući pozicioniranje kazivača i teme koja je evocirana ili adresirana putem diskursa (Kellner, 2021). Ova se kategorija karakterizira na temelju rezultata i interpretacije nalaza koji spadaju u kategorije *proizvodnja znanja i moći* i *proizvodnja identiteta* koji su se kombinirali s deduktivnim kategorijama, posebice kategorijom *kratki opis (interpretacija)*. Na temelju analiziranog uočeno je da se diskurs islamističkog terorizma koji se reprezentira u analiziranim hrvatskim medijima oslanja na postojeći društveni kontekst u smislu toga da je utemeljen na pretpostavkama, teorijama i znanju koje reproduciraju i prenose državni akteri na poziciji moći. Oslanja se i na na tradiciju kulturnih stereotipa i neprijateljskih medijskih reprezentacija koje impliciraju prijezir prema Islamu i muslimanima. U portretiranju fenomena islamističkog terorizma prevladavaju oznake i termini koji obuhvaćaju Islamsku državu, džihadizam, radikalizam, ekstremizam, prijetnju, islamizam i militarizam, istovremeno implicirajući da podrijetlo navedenih oznaka izvire iz iskrivljenog tumačenja religije u svrhu terorističkog djelovanja. Iste i slične riječi i sintagme se koriste i za proizvođenje identiteta uključenih u fenomen. Identitet terorista se najčešće prikazuje kao zahvaćen ideologijom koja je radikalna, ekstremna, nasilna, islamistička ili teroristička, a

koja povratno uzrokuje brutalno i nasilno ponašanje terorista. S druge strane, identitet Zapadnog svijeta i Sjedinjenih Američkih država prikazuje se u potpunoj opoziciji, odnosno kao da je ugrožen i pod prijetnjom nasilja uzrokovanog imigracijom, radikalizacijom, kalifatom, šerijatskim zakonom i opasnošću od vrbovanja stanovnika Zapada. Takav oblik ugroze Zapada uzrokuje da se trenutno stanje svijeta smatra stanjem *rata protiv terorizma* koji je opisan kao globalni rat civiliziranog Zapadnog svijeta protiv manje civiliziranog Islamskog svijeta. Zapad može nadvladati prijetnju isključivo kroz suradnju, uvođenje novih i strožih protuterorističkih i vanjskopolitičkih mjera, provođenje zajedničkih akcija, strategija i planova uništenja Islamske države, sprječavanja radikalizacije i priljeva terorizma kroz izbjegličke mreže jer jedino to može ponovno osigurati stabilnu međunarodnu sigurnost. Važno je istaknuti da je prilikom pregledavanja članaka uočeno da se o terorističkim incidentima piše na način da se pojačavaju predrasude i stereotipi, odnosno da se stvaraju mitovi o fenomenu i onima koji su uključeni u isti. Neke od uočenih „slika” svijeta ili stvarnosti koje su se kristalizirale prilikom pregledavanja članaka i same analize mogu se svrstati u tri kategorije - „slike” fenomena, „slike” religije i „slike” terorista. Prva kategorija sadrži „slike” poput „islamistički terorizam je vjerski motiviran terorizam“, „ideologija koja pokreće terorizam je radikalna, ekstremistička, nasilna, teroristička, islamistička ili džihadistička“, „primarni cilj terorizma je uništenje Zapada i Sjedinjenih Američkih Država“ ili „terorizam je najveća prijetnja sigurnosti Europskih zemalja“. Druga se odnosi na religiju i uključuje „slike” poput „Islam je zlo“, „Islam je nasilna religija“, „islamistički terorizam se koristi iskrivljenom i nasilnom verzijom religije Islama“, „nisu svi muslimani teroristi“ i „teroristi su oni muslimani koji koriste radikalne interpretacije religije Islama“. Posljednja kategorija se odnosi na „slike” terorista i pokazala se kao najviše politizirana u smislu da uključuje političke fenomene i zbivanja iz analiziranog perioda. Kategorija uključuje klasifikacije poput „teroristi se skrivaju među izbjeglicama“, „izbjeglički valovi su način prodiranja terorista na europsko tlo“, „radikalizacija mladih jača“, „potrebno se boriti protiv radikalizacije u Europi“ i „većina terorista Islamske države dolazi s područja Bliskog Istoka“. Važno je napomenuti da većina znanja koja ljudi imaju o fenomenu dolazi iz druge ruke, odnosno znanje se prenosi putem medijskih članaka koji izvještavaju o fenomenu. Analizirani članci, odnosno poruke koje prenose, većinom su negativnog ili neutralnog tona. Negativan ton češće uključuju prenošenje govora ili poruka aktera na koje se članak poziva (državnih tijela), dok su članci neutralnog tona oni koji se bave čistim izvještavanjem ili prenošenjem informacija bez da

ih dodatno karakteriziraju ili im dodaju različite pridjeve, imenice ili druge oblike lingvističkih karakterizacija. Kao što je prethodno spomenuto, znanje kroje akteri koji se nalaze na određenoj poziciji moći, u ovome slučaju su to državni akteri (državna tijela). Državni akteri prenose vlastite poruke na način da javno nastupaju, organiziraju konferencije za medije ili poruke prenose tako da što lakše dođu do medija i javnosti. Karakter poruka koju akteri na poziciji moći prenose usko je povezan s najfrekventnije korištenim deriviranim i novim ključnim riječima što je očekivani rezultat s obzirom na prevladavanje negativnog tona poruka koje se prenose putem članaka. Poruke koje se najčešće prenose, odnose se na b) prevenciju i nužnost prevencije terorizma, c) radikalizaciju i potrebu sprječavanja radikalizacije, d) povezanost izbjeglica i terorista, e) zahtijevanje povjerenja u vladine sposobnosti zaštite građana uvođenjem novih mjera, strategija i planova.

6. Zaključak

Bez televizije, terorizam bi postao kao filozofovo hipotetsko drvo koje pada u šumi. Nitko ga ne bi čuo da pada i zbog toga ono ne bi imalo razloga za postojanje. A televizija bez terorizma, iako ne bi bila deprivirana od svih zanimljivih stvari u svijetu, bila bi deprivirana od one najzanimljivije.

-Ted Koppel

Mediji su dio svakodnevnog života ljudi. To je ostvareno na način da su mediji nepresušan izvor informacija i znanja. Mediji stvaraju sliku stvarnosti u kojoj je život i postojanje modernog čovjeka nezamislivo bez postojanja masovnih medija. Mediji nisu samo kanali prijenosa vijesti i informacija, predstavljaju i snažan alat obrazovanja ali osim toga su instrument socijalne kontrole i na taj način doprinose konstrukciji značenja u društvu, odnosno konstrukciji stvarnosti. Kao što je Chomski (2003) naglasio, u razvijenim demokracijama kontrola ljudi se najučinkovitije postiže kontrolom uma prilikom čega mediji, uz obrazovni sustav, igraju krucijalnu ulogu u sistemu indoktrinacije. Način na koji mediji sistemski oblikuju ono o čemu govore označeno je pojmom

medijskog diskursa. Pojam diskursa se koristi kako bi se opisao totalitet napisanih tekstova koji se odnose na jednu referentnu temu. Foucault je diskurs definirao kao praksu koja sustavno formira objekte o kojima govori. Ideje, mišljenja, koncepti, načini razmišljanja i ponašanja koji su oblikovani u određenom kontekstu sastavnice su jedne diskurzivne strukture (diskursa) koja posljedično stvara određenu realnost i nameće određeni način doživljavanja i ponašanja prema onome na što se odnosi. Diskurs stoga podržava određene istine, omogućava određenu percepciju stvarnosti i stvara određene identitete (Đurin, 2013). Relevantnost diskursa leži u činjenici da se njime stvaraju znanja o fenomenu koja nužno podrazumijevaju postojanje odnosa moći uključenih u stvaranje znanja, stvaraju se identiteti onih uključenih u fenomen na temelju čega se posljedično stvaraju slike samog fenomena ali i slike stvarnosti obuhvaćene fenomenom. Teorija socijalnog konstruktivizma i teorija diskursa, kao što je prethodno navedeno, dijele konstruktivističke epistemološke korijene. Proučavanje diskursa označava proučavanje konstrukcije društvene stvarnosti. U radu se analizom sadržaja pokušao opisati način na koji se islamistički terorizam prikazuje u hrvatskim medijima na način da se izdvoje termini, oznake i sadržaji koji se koriste prilikom opisivanja fenomena. Prije odgovora na pitanje potrebno je istaknuti kako svrha ovoga rada nikako nije bila prikazati da je prijetnja islamističkog terorizma društveno konstruirana i time nepostojeća.

Oznake, termini i sadržaji koji se najčešće koriste prilikom opisivanja fenomena prethodno su navedeni u radu i nema potrebe za ponavljanjem istih. Važnije je istaknuti da je uočeno kako se najčešće korišteni pojmovi često koriste u obliku sintagmi čime se pojačava negativan prizvuk svakog pojma. Također je uočeno da se takve sintagme najčešće koriste prilikom izvještavanja o napadima na europskom tlu čime se određenim napadima pridaje veće simboličko i političko značenje. Većina članaka iz prvog dijela analiziranog perioda se bavi organizacijom Islamska država i prenosi izjave i govore prominentnih europskih političara, u drugom se dijelu izvještava o sigurnosnim politikama i mjerama Sjedinjenih Američkih Država ali i drugih europskih i ne-europskih država, dok je treći dio okarakteriziran povezivanjem fenomena terorizma s fenomenom migracija. Važno je istaknuti da većina analiziranih članaka prenosi izjave političara europskih zemalja ili Sjedinjenih Američkih Država, odnosno onih koji stvaraju i donose nove mjere i politike kako bi se osigurala adekvatna borba protiv fenomena terorizma. Ono što se o fenomenu zna proizlazi iz onoga što prenose oni koji se nalaze na pozicijama moći, odnosno oni koji se nalaze u određenoj strategijskoj situaciji s fenomenom. Način na koji mediji pišu o fenomenu,

odnosno ono što se putem medija prenosi predstavlja konstruirano znanje o fenomenu, odnosno znanje iskustvu nameće poredak značenja i uvijek predstavlja prirodan način shvaćanja svijeta (Berger i Luckmann, 1992). Pozicija onih koji govore, odnosno onih koji reproduciraju znanje određena je putem moći. Moć određuje znanje i upravljanje. Znanje o nečemu, odnosno diskurs – proizvod onih koji smiju govoriti i djelovati, regulira ponašanje ljudi na način da oblikuje njihove identitete i relacije. Analizom je utvrđeno da su oni koji govore, odnosno oni koji se nalaze na poziciji moći najčešće predstavnici državnih tijela. Ono o čemu se govori, odnosno ono o čemu se stvara znanje jesu teroristi (ISIL, džihadistički ekstremisti, AQAP, muslimanski ekstremisti). Bitno je napomenuti da je stvoreno znanje kontekstualno – u ovome slučaju stvoreno oko napada izvršenih na Europskom tlu (napadi u Parizu). Ukratko, državna tijela i njihovi predstavnici o terorističkim skupinama govore povezujući terorističko djelovanje s nasiljem i ekstremizmom te na taj način stvaraju sliku Islama kao nasilne i terorističke religije koja je štetna za Europu ali i svjetsku sigurnost i protiv koje se treba boriti svim raspoloživim sredstvima. Znanje koje se proizvodi putem medijskog diskursa ključno je za konstrukciju identiteta uključenih u fenomen. S obzirom na analizirani fenomen, konstruirani identiteti orijentirani su na dualnost, odnosno na razlikovanje „nas“ i „njih“. Prva strana dualnosti smo svi „mi“, pripadnici Zapadnog svijeta i Sjedinjenih Američkih Država koji smo ugroženi i civilizirani, u konstantnoj prijetnji od „njih“, divljih i nasilnih muslimanskih terorista koji koriste iskrivljenu verziju islama kako bi nam naštetili. Medijski diskurs, odnosno slike koje se prenose putem analiziranih medija oslanjaju se na postojeći društveni kontekst koji je utemeljen na teorijama, pretpostavkama i znanju reproduciranom od strane državnih aktera na poziciji moći i na tradiciju kulturnih stereotipa i neprijateljskih medijskih reprezentacija koje promoviraju prijezir prema Islamu i njegovim pripadnicima. Društvena konstrukcija medijskih reprezentacija također predstavlja svojevrsni oblik dualnosti sličan Giddensovom pojmu strukturalne dualnosti koji nalaže shvaćanje da djelovanje jezika i diskursa postoji kao apstraktna stvarnost oblikovana praksama aktera ali koja istovremeno povratno oblikuje te prakse jer je sadržana u istima.

Što se tiče samog odnosa medija i terorizma, u radu je shvaćen kao simbiotski jer se smatra da mediji osiguravaju potrebu terorista za publicitetom dok teroristički napadi zadovoljavaju medijsku potrebu za senzacionalnim i udarnim vijestima. Ispunjavajući svoju demokratsku ulogu u društvu, mediji daju prostor i terorizmu da bi osigurali da javnost zna što se događa u svijetu koji

ih okružuje. Drugim riječima, mediji informiraju javnost o različitim događajima pa tako i o onima koji se karakteriziraju kao teroristički.

7. Literatura i izvori podataka

1. Albayrak, C. (2015.) " Terrorism Is What We Make of It: Construction of Terrorism Designation." Diplomski rad, *Kansas, University of Kansas*
2. Belsey, C. (2002). *Poststructuralism: A very short introduction*. OUP Oxford.
3. Berger, P. L., Luckmann, T., & Dvornik, S. (1992). *Socijalna konstrukcija zbilje: rasprava o sociologiji znanja*. Naprijed.
4. Bilandžić, M. (2011.) „Terorizam u teorijama i teorijskim perspektivama“, Društvena istraživanja Zagreb, br. 3 (113), str 837-859
5. Brown, G. and Yule, G. (1983) *Discourse Analysis*. Cambridge: Cambridge University Press.
6. Cappella, J. N., & Jamieson, K. H. (1997). *Spiral of cynicism: The press and the public good*. Oxford University Press.
7. Zečić-Durmišević, D. (2021). Hallidayev koncept funkcija jezika i primjena tog koncepta u kritičkoj analizi diskursa.
8. Đurin, S. (2013). „Teorija diskursa–razvoj ideje“. *Institut za etnologiju i folkloristiku*.
9. Entman, R. M. (1993). Framing: Towards clarification of a fractured paradigm. *McQuail's reader in mass communication theory*, 390-397.
10. Fairclough, N. (1995) *Media Discourse*, London: Edward Arnold.
11. Foucault, M. (2013). *Archaeology of knowledge*. routledge.
12. Halmi, A., Belušić, R., & Ogresta, J. (2004). Socijalnokonstruktivistički pristup analizi medijskog diskursa. *Medijska istraživanja: znanstveno-stručni časopis za novinarstvo i medije*, 10(2), 35-50.
13. Hsieh, H. F., & Shannon, S. E. (2005). Three approaches to qualitative content analysis. *Qualitative health research*, 15(9), 1277-1288.
14. Iyengar, S. (1994). *Is anyone responsible?: How television frames political issues*. University of Chicago Press.

15. Jackson, R. (2007). Constructing enemies: 'Islamic terrorism' in political and academic discourse. *Government and opposition*, 42(3), 394-426.
16. Kearns, E.M, Betus, A, Lemieux, A. (2017.) "Why Do Some Terrorist Attacks Recieve More Media Attention Than Others?" *Justice Quarterly, Forecoming*
17. Keller, R. (2021). Analiza diskursa iz ugla sociologije saznanja. Jedna nova perspektiva za kvalitativne metode. *Kritika: časopis za filozofiju i teoriju društva*, 2(2), 401-418.
18. Krishnaswamy, J. (2012.) " How Does Terrorism Lend Itself to Constructivist Understanding?" Diplomski rad, *Oxford, E-International Relations*
19. Lakić, I. (2009). Modeli analize diskursa novinskih članaka. *Riječ*,(2), 91-111.
20. Lakić, I. (2014). Analiza pisanog diskursa. *Analiza diskursa*, 57
21. Lakić, I. (2015). Kritička analiza diskursa na primjeru ratnog izvještavanja. *Word across cultures*, 103.
22. Nacos, B. L., Bloch-Elkon, Y., & Shapiro, R. Y. (2007). Prevention of terrorism in post-9/11 America: News coverage, public perceptions, and the politics of homeland security. *Terrorism and Political Violence*, 20(1), 1-25.
23. Papacharissi, Z., & de Fatima Oliveira, M. (2008). News frames terrorism: A comparative analysis of frames employed in terrorism coverage in US and UK newspapers. *The international journal of press/politics*, 13(1), 52-74.
24. Perović, S. (2014). Diskurs i stilistika ili diskurs kao odgovor na Jakobsonovo „sramno zaostajanje“. *Analiza diskursa*, 11.
25. Picard, R. G., & Picard, R. J. (1993). *Media portrayals of terrorism: Functions and meaning of news coverage*. Iowa State Press.
26. Tankard, J. W. (1991). *Media frames: Approaches to conceptualization and measurement*.
27. White, J. (2020). Terrorism and the mass media. *Occasional Paper*.
28. Zeman, Z. (1995). Michel Foucault, Znanje i moć. *Revija za sociologiju*, 26(3-4), 249-253.

Izvori podataka:

1. 24 sata dostupno na: <https://www.24sata.hr> (datum pristupa: 6.3.2022.)
2. *Digital News Report* Reuters instituta <http://www.digitalnewsreport.org> (datum pristupa: 26.2.2022)

3. Dnevnik.hr dostupno na: <https://dnevnik.hr> (datum pristupa: 6.3.2022.)
4. GTD baza podataka (*Global Terrorism Database*) dostupno na: <https://www.start.umd.edu/gtd/search/Results.aspx?search=&sa.x=54&sa.y=3> (datum pristupa: 6.3.2022.)
5. Index.hr dostupno na: <https://www.index.hr> (datum pristupa: 6.3.2022.)

8. Prilozi

8. Tablica: Kvantifikacija deriviranih ključnih riječi prema izvorima podataka

Derivirana ključna riječ	Indeks.hr	24 sata	Denvnik.hr	Ukupno
Nasilje	24	8	9	41
Prijetnja	37	3	14	54
Fanatizam	2	1	5	8
Ekstremizam	45	5	14	64
Grube države	0	0	0	0
Oružje masovnog uništenja	1	0	0	1
Islamski svijet	2	0	1	3
Politički islam	1	0	0	1
Oživljavanje islama	0	0	0	0
Islamizam	32	4	14	50
Fundamentalizam	9	0	1	10
Radikalizam	58	6	19	83
Religijski terorizam	0	0	0	0
Džihad/džihadizam	77	8	24	109
Vahabizam	4	2	2	8
Salafizam	5	1	5	11
Militarizam	30	8	11	49
Al-Quaeda	4	7	10	21
Islamski terorizam	2	0	1	3

Neprijatelji Zapada	0	0	0	0
Antimoderno	0	0	0	0
Antidemokratski	8	1	1	10
Antisekularno	0	0	0	0
Ubojito	2	0	1	3
Iracionalno	1	0	1	2
Muslimanski svijet	1	0	1	2

9. Tablica: Kvantifikacija novih ključnih riječi

Nove ključne riječi	Indeks.hr	24 sata	Dnevnik.hr	Ukupno
Islamski pobunjenici, pobuna	6	0	0	6
Zloupotreba vjere	1	0	0	1
Civilizacijski glib	1	0	0	1
Brutalnost	7	7	2	16
Barbarizam, barbarstvo	6	1	5	12
Divljaštvo	1	0	0	1
Bezumnost	3	0	0	3
Okrutnost	5	1	0	6
Božja osveta	1	0	0	1
Islamistički teroristi	1	0	0	1
Ubijanje nevjernika	1	0	0	1
Odvratno	1	0	0	1
Podlost	1	0	0	1
Kriminal	1	0	0	1
Mržnja	2	0	0	2
Osuda	1	0	0	1
Sigurnosna prijetnja	5	0	0	5
Širenje straha	1	0	0	1
Destabilizacija poretka	1	0	0	1

Terorističke mreže	1	0	0	1
Islamistički borci	1	0	0	1
Opasne manjine	1	0	2	3
Podređenost islamu	1	0	0	1
Tradicionalni muslimani	1	0	0	1
Islamski bombaš, bombaš samoubojica, samoubilački napad	6	2	0	8
Globalni problem	1	0	0	1
Globalna borba, rat, sveopći rat	4	0	0	4
Teror	2	0	0	2
Mutacija islama	1	0	0	1
Monstruozno	1	0	0	1
Prijetnja civilizaciji	1	0	0	1
Antisemitizam	2	0	3	5
Zločin protiv čovječnosti, napad na čovječanstvo,	2	0	0	2
Etničko čišćenje	1	0	0	1
Islamska država, ISIL, IS, Daash, ISIS,	87	37	52	176
Ideologija (radikalna, ekstremistička, nasilna, teroristička, islamistička, džihadistička)	12	2	7	21
Opasnost	5	0	0	5
Zločin	2	0	0	2
Militantni islam	2	0	0	2
Islamistički fundamentalizam	1	0	0	1
Širenje islama	1	0	0	1
Islamski radikalizam, radikalni islam, radikalni islamizam, samoradikalizacija	6	0	1	7
Netolerancija	1	0	0	1
Sukob civilizacija	1	0	0	1

Teroristička zavjera	3	0	0	3
Islamski zakon	1	0	0	1
Borba	3	0	0	3
Džihadističke ćelije, džihadističke mreže, džihadističke skupine	4	0	0	4
Šerijatski zakon, šerijatsko pravo	12	0	2	14
Indoktrinacija, novaćenje, vrbovanje, regrutacija	5	0	4	9
Islamski zakon	1	0	0	1
Muslimanski ekstremizam	1	0	0	1
Imigracija, migracije, migranti, izbjeglice, tranzit, izbjeglička kriza	9	1	6	16
Kurdi	5	0	0	5
Islamistička skupina	9	3	5	17
Društvene mreže i medijske platforme	5	0	1	6
Neprijatelj Amerike	1	0	0	1
Muđahedini	5	0	0	5
Teroristički rat	1	0	0	1
Financiranje terorizma	1	0	0	1
Jeftini terorizam	1	0	0	1
Globalna teroristička borba	1	0	0	1
Anarhija	1	0	0	1
Šijitski borci	2	0	0	2
Vjerski inspirirani terorizam	1	0	0	1
Vehabije, vehabijski pokret	3	0	5	3
Radikalni islamski vehabije	2	0	0	2
Islamistički pokreti	1	0	0	1
Sveti rat, vjerski rat	2	0	0	2
Krijumčarenje ljudi	1	0	0	1
PKK	0	0	3	3

Kršenje ljudskih prava	1	0	0	1
Kalifat	4	5	7	16
Pornografija smrti	1	0	0	1
Globalna teroristička prijetnja	1	0	0	1
Boko Haram	0	2	5	7
Al-Shabab	0	1	2	3
ETIM	0	1	0	1
Talibani	0	1	0	1
Muslimanska zajednica	0	0	2	2

10. Tablica: Kvantifikacija binarnih opozicija

Binarna opozicija	Index.hr	24sata	Dnevnik.hr	Ukupno
Islam protiv zapadnog svijeta	14	2	0	16
Ekstremisti protiv modernista	1	0	0	1
Nasilje protiv mira	1	0	0	1
Demokracija protiv totalitarizma	1	0	0	1
Religija protiv sekularnosti	0	0	0	0
Srednjovjekovno protiv modernog	0	0	0	0
Divljaštvo protiv civilizacije	2	0	0	2

11. Tablica: Kvantifikacija kategorije ton članka

Ton članka	Index.hr	24 sata	Dnevnik.hr	Ukupno
Pozitivan	2	0	1	3
Negativan	134	38	46	218
Neutralan	95	6	33	134

12. Tablica: Kvantifikacija kategorije aktera na koje se članak poziva

Akteri na koje se članak poziva	Index.hr	24.sata	Dnevnik.hr	Ukupno
Počinitelji napada	22	3	3	28

Strani mediji	69	7	13	89
Organizacije	37	2	10	49
Stručnjaci	56	3	17	76
Državna tijela	113	6	32	151

13. Tablica: Kvantifikacija kategorije uključenih u događaj

Uključeni u događaj	Indeks.hr	24sata	Dnevnik.hr	Ukupno
Vršitelji napada	90	12	19	121
Zatočeni u napadu	23	2	2	27
Ozlijeđeni u napadu	21	8	8	37
Ubijeni u napadu	54	10	21	85

14. Tablica: Kvantifikacija kategorije terorističke skupine koja se spominje u tekstu članka

Teroristička skupina koja se spominje	Indeks.hr	24 sata	Dnevnik.hr	Ukupno
Džihadistički ekstremisti	48	0	2	50
Muslimanski ekstremisti	16	3	3	22
ISIL	89	13	36	138
AQAP	26	6	7	39
Drugo	19	0	1	20

15. Tablica: Kvantifikacija kategorije napada koji se spominje u tekstu članka

Napad koji se spominje	Index.hr	24 sata	Dnevnik.hr	Ukupno
Charlie Hebdo i košer tržnica	33	2	10	45
Napad u Parizu	26	4	5	269
San Bernardino	5	1	3	9
Otmica sirijskih kršćana	0	1	1	2
Bombardiranje džamija	3	0	0	3
Napad na egipatske vojnike	6	1	0	7
Bombardiranje ruskog aviona	2	0	1	3
Objave videa	21	2	0	23
Ostalo	26	5	2	33

